

KAMU PERSONELİ SEÇME SINAVINA HAZIRLANAN ÖĞRETMEN ADAYLARININ UMUTSUZLUK VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİ¹

Mustafa KILIÇ², Birsen ŞAHAN-YILMAZ³
²⁻³ İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya

Özet

Çalışmak, ekonomik kazanç sağlamanın yanı sıra bireyin hayatını anlamlandırmasını ve yaşam doyumunu artırmasını sağlamaktadır. Bir işe sahip olamama birçok psikolojik sorunu beraberinde getirmektedir. İşsiz kalma süresinin uzaması ile birlikte psikolojik sorunlar artmakta ve bireylerin kendilerine olan güvenleri azalmaktadır. Yaşanan ekonomik sıkıntıların yanı sıra aile ya da yakın bireylerden alınacak desteğin azalması ile bireyin yaşadığı olumsuz duygular daha da artabilmektedir. Bu çalışmada özel bir eğitim kurumunda Kamu Personeli Seçme Sınavı'na (KPSS) hazırlanan öğretmen adaylarının umutsuzluk ve sosyal destek düzeyleri bazı değişkenler açısından ele alınmıştır. Araştırmada, katılımcıların umutsuzluk düzeylerini belirlemek amacıyla Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) ve sosyal destek düzeylerini belirleyebilmek amacıyla da Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) kullanılmıştır. Araştırma örneklemini, öğretmen adaylarını KPSS'ye hazırlayan özel bir dershanede eğitim almakta olan 156 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırma verileri Kruskal Wallis-H ve Mann Whitney U testleri ile analiz edilmiştir. BUÖ toplam puanı ve alt ölçekleri ile ÇBASDÖ toplam puanı ve alt ölçekleri arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır. Katılımcıların cinsiyet ve medeni durum değişkenlerine göre sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı farklılık elde edilmiştir. Öğretmen adaylarının yaşları arttıkça umutsuzluk düzeyleri artmaktadır. Sınava giriş sayısı arttıkça umutsuzluk ve sosyal destek düzeyleri farklılık göstermektedir. Elde edilen bu bulgular doğrultusunda var olan durum ve sorunlara yönelik psikolojik danışma ile farklı bakış açıları kazandırılması sağlanabilir.

Anahtar kelimeler: Kamu Personeli Seçme Sınavı, umutsuzluk, sosyal destek, öğretmen adayı

SOCIAL SUPPORT AND HOPELESSNESS LEVELS OF TEACHER CANDIDATES PREPARING FOR THE PUBLIC PERSONEL SELECTION EXAMINATION

Abstract

In addition to providing economic benefits, working provides to increase the life satisfaction and added the meaning of life. Inability to have a job brings many psychological problems. Individuals who are unable to obtain the necessary financial means in order to satisfy their basic needs lose their self-confidence and self-esteem. In addition to the economic problems, negative emotions experienced by the individual may be higher as a result of peer or family support reduction. In this study, social support and hopelessness levels of teacher candidates preparing for the Public Personnel Selection Examination (PPSE) were examined in terms of some variables. To determine the levels of hopelessness Beck Hopelessness Scale (BHS) and to determine the levels of social support Multidimensional Scale of Perceived Social Support (MSPSS) were used for the research. 156 teacher candidates training in a private teaching institution are the study group of the research. Kruskal-Wallis H test was used for independent groups and Mann-Whitney U test was used for comparison of means between two groups. It has been concluded that there is significant correlation between the subscales of BHS (feelings about the future,

¹ Bu çalışma İstanbul 2013 Dünya Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

³ Yazışma adresi: birsen.sahan@inonu.edu.tr

loss of motivation, and expectations) and the subscales of MSPSS (family, significant other, and friend). Although there were no significant differences between the hopelessness levels of participants in terms of gender, female teacher candidates' perceptions of social support were significantly higher than the male teacher candidates'. As the age of the teacher candidates the level of hopelessness is increasing. With increasing the number of exam entrance than the levels of hopelessness is increasing, but levels of social support are decreasing. Lastly the marital status is another variable that affecting the social support of the participants. By means of counseling it can be possible to find different perspective into any underlying causes of the situations or problems.

Key words: Public Personel Selection Examination, hopelessness, social support, teacher candidate

1. Giriş

Türkiye'de yaşanan işsizlik sorunu vasıfsız elemanlar kadar üniversite mezunlarını da olumsuz olarak etkilemektedir. Bu durum sadece işsizliği yaşayan kişiyi değil, geniş bağlamda toplumun da olumsuz olarak etkilenmesine sebep olmaktadır. Çalışmak, sadece ekonomik anlamda bir gelir elde etmek amacıyla değil aynı zamanda bireyin işe yaradığını ve değerli olduğunu hissetmesi açısından da önemli bir etkiye sahiptir. Temel ihtiyaçlarını gidermek için gerekli olan maddi imkânları elde edemeyen bireyler, kendine güvenlerini ve kendine saygılarını kaybetmektedir (Goldsmith, Veum ve Darity, 1997). İşsiz bireyler işsiz oldukları süreç boyunca önemli psikolojik sorunlar yaşasalar da istihdam edildikten sonra bu sorunları önemli oranda azalmaktadır (Boolton ve Oatley, 1987; Graetz, 1993).

İşsiz bireyler çalışan bireylere göre daha fazla kaygı, depresyon, somatik rahatsızlıklar (iştah kaybı, uyku sorunları, cinsel sorunlar, kilo kaybı ya da alımı, tansiyon, kolesterol gibi), düşmanca tutumlar ve paranoya gibi çeşitli psikolojik rahatsızlıklar yaşamaktadırlar (Darity ve Goldsmith, 1993). İşsiz kalma süresinin uzaması ile birlikte psikolojik sorunlar artmakta ve bireyin kendisine olan güveni azalmaktadır (Rowley ve Feather, 1987). Özellikle yaşın ilerlemesi ile birlikte yaşanan sorunlar daha da fazlalaşmaktadır. Yüksel (2003), yapmış olduğu çalışma sonucunda işsizlik sorunu yaşayan bireylerin büyük çoğunluğunun depresyonda olduğunu, özellikle işsiz erkeklerin işsiz kadınlara oranla daha fazla depresyonda olduğunu belirtmektedir. Ayrıca işsiz erkeklerin, işsiz kadınlara oranla ailelerini daha fazla olumsuz tutum içinde algıladıklarını ve daha fazla toplum baskısı hissettiklerini belirtmiştir.

Yaşanan ekonomik sıkıntıların yanı sıra aile ya da yakın bireylerden alınacak desteğin azalması sonucunda bireyin yaşadığı olumsuz duygular daha da artmaktadır. Sosyal desteğin olup olmamasıyla depresyon arasında anlamlı ilişki bulunduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Mazza ve Reynolds, 1998; Panzarella, Alloy ve Whitehouse, 2006). Umutsuzluğa kapılan bireyler genellikle depresyon yaşamaktadır. Ancak yüksek düzeyde sosyal desteği olan bireyler daha düşük düzeyde umutsuzluk yaşamaktadırlar (Beedie ve Kennedy, 2002). Panzarella ve diğ. (2006) sosyal desteğin artırılmasıyla kaygı durumunun ve depresyonun azalabileceğini öne sürmektedir. Kendisi, gelecek ve şu an yaşanan durum hakkında olumsuz sonuçlara ve çıkarımlara varan bireyler umutsuzluk yaşamaktadırlar ve bu umutsuzluk bir süre sonra depresyonun gelişmesine neden olmaktadır. Gelecek ile ilgili duygu, düşünce ve davranışlar birçok psikopatolojinin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Kişinin kendisine ve geleceğe dair olumsuz beklentiler içine girmesi ve olumsuz yaşantılarını değişmez olarak kabul etmesi sonucunda ruh sağlığı olumsuz etkilenecektir (Abramson, Metalsky ve Alloy, 1989). Bu nedenledir ki umutsuzluk, intihar düşüncesini ve girişimini tetikleyebilmektedir (Dilbaz ve Seber, 1993).

Sosyal desteğin zayıf olarak algılanması olayların da olumsuz olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır (Lakey ve Cassady, 1990; Ross, Lutz ve Lakey, 1999). Beck (1963; Akt. Durak ve Palabıyıkoglu, 1994) , umutsuzluk kavramını, gerçekçi bir temele dayanmadığı halde bireyin yaşantılarına yanlış anlamlar yüklemesi ve bunun sonucunda da hiçbir çaba harcamadığı halde olumsuz sonuçlar beklemesi olarak tanımlamaktadır. Depresyon sonucu oluşan intiharla umutsuzluk arasında yüksek düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Kendilerini yalnız hisseden ve ailelerinin tutumlarını olumsuz olarak algılayan bireyler daha fazla umutsuzluk yaşamaktadır. Yalnızlık ve umutsuzluk duyguları arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır (Girgin, 2009). Girgin, üniversiteye devam eden erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha fazla yalnızlık ve umutsuzluk yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır. Sosyal anlamda gerekli desteği alamayan bireylerin yalnızlık çekmeleri ve bunun sonucunda kendilerini umutsuz hissetmeleri beklenen bir durumdur.

Sosyal destek bireylerin depresyona karşı direncini artırarak yaşanan olumsuz olaylar karşısında yanlış çıkarımlar yapmasını engellemektedir. Depresyon yaşayan bireylerin tedavisinde bilişsel davranışçı yaklaşımla işlevsel olmayan inançlarının azaltılması sayesinde yüksek oranda olumlu sonuçlara ulaşılmaktadır. Sosyal destek ağı içinde olan bireyler, olmayanlara göre işlevsel olmayan olumsuz inançlarına çok daha yapıcı alternatif inançlar geliştirebilmektedirler (Panzarella, Alloy ve Whitehouse, 2006).

Kırımoğlu (2010), yaptığı çalışma sonucunda beden eğitim ve spor yüksekokulu, Şahin (2002) ilahiyat fakültesi, Dereli ve Kabataş (2009) sağlık yüksekokulu son sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmalarda, kız ve erkek öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri arasında bir farklılık olmadığı sonuçlarına ulaşmışlardır. Şahin (2009) eğitim fakültesine devam etmekte olan öğrencilerin katılımıyla yaptığı başka bir çalışmada ise, erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha umutsuz oldukları sonucuna ulaşmıştır. Kırımoğlu (2010), Dereli ve Kabataş (2009) ve Ceyhan (2004) tarafından yapılan araştırmalara göre mezun olduklarında meslekleriyle ilgili iş bulamayacağını düşünen öğrenciler, bulacağını düşünenlere oranla daha fazla umutsuzluk yaşamaktadır. Birçok kez KPSS'ye girip de atanamayan öğretmen adaylarının atanamayacaklarına dair inançları pekişmektedir ve bu bireyler daha fazla umutsuzluk yaşamaktadırlar.

Son dönemlerde üniversitelerin eğitim fakültelerinin bazı bölümlerine ihtiyaçtan fazla öğrenci alınması, fen edebiyat fakültesi mezunlarına formasyon verilerek öğretmen olarak atanmalarının yolunun açılması ve mezun olan öğrenci sayısından daha az sayıda öğretmen atanması sonucunda birçok öğretmen adayı sorunlar yaşamaktadır. Özellikle maddi açıdan daha olumsuz koşullarda olan öğretmen adayları psikolojik sorunlar yaşamakta, bunlardan bazıları yaşamının sonlandırmayı tercih etmektedir. 2014 Şubat ayında Radikal gazetesinde yayınlanan habere göre, atanamayan öğretmenler tarafından oluşturulan platformda 80 ilde 1127 öğretmen adayının katılımı ile yapılan anket sonuçlarına göre atanamayan öğretmenlerin %38,33'ü intiharı düşündüğünü belirtmiştir. Yapılan bu araştırmadan altı gün sonra Sinop'ta yaşayan 35 yaşındaki öğretmen adayı av tüfeği ile hayatına son vermiştir. Benzer şekilde Aydın'da yaşayan 33 yaşındaki öğretmen adayı da ataması yapılamadığı için intihar etmiştir. Milliyet gazetesinin 2014 Aralık ayı baskısında yer alan haberde atanamayan başka bir öğretmen adayı av tüfeği ile intihar etmiştir. Yurt içinde ve yurtdışında yapılmış olan birçok çalışma umutsuzluk düzeyinin yüksek olması ve sosyal destek düzeyinin düşük olması ile intihar davranışı arasında ilişki olduğunu göstermektedir (Arsel ve Durak-Batıgün, 2011; Durak-Batıgün, 2008; Bagge, Lamis, Nadorff ve Osman, 2014; Chioqueta ve Stiles, 2007; Durak-Batıgün, 2005; Kleiman ve Liu, 2013; Kleiman ve Riskind, 2012). İntihar sayılarının artması yaşanan yoğun bunalımın ve umutsuzluğun bir sonucudur. Umutsuzluk düzeyinin yüksek, sosyal desteğin düşük olduğu durumlarda bireylerin intihar girişiminde bulunma olasılığı artmaktadır. Bu durumlara işsizlikten dolayı oluşan ekonomik sorunlar eklendiğinde intihar etmeye yönelik risk daha da artmaktadır (Pompili ve diğ., 2014). Sosyal destek özellikle işsiz ve ekonomik sorun yaşayan bireyler için koruyucu bir faktör olabilmektedir.

Üniversiteyi bitirip öğretmen olmayı umut eden öğretmen adaylarının yaşamış olduğu sıkıntıların onların yaşamlarının geri kalanını da olumsuz olarak etkileyeceği düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu genel amaç çerçevesinde araştırmada Kamu Personeli Seçme Sınavı'na hazırlanan öğretmen adaylarının cinsiyetine, yaşına, medeni durumuna ve sınava giriş sayılarına göre umutsuzluk ve sosyal destek düzeylerinin farklılaşmış farklılaşmadığı incelenmiştir.

2.Yöntem

Araştırma ilişkisel tarama modelinin karşılaştırma türünde yapılmış betimsel bir çalışmadır (Karasar, 2012). Bu model ile KPSS'ye hazırlanan öğretmen adaylarının umutsuzluk ve sosyal destek düzeyleri var olduğu şekli ile betimlenmeye çalışılmıştır.

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2011 yılı Nisan ayında Malatya ilinde KPSS'ye hazırlanan tüm öğretmen adayları, örneklemini ise Malatya ilinde KPSS'ye hazırlık eğitimi veren özel bir dershanede eğitim alan 156 (101 kadın, 55 erkek) öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunu, eğitim fakültesine devam eden dördüncü sınıf öğrencileri yerine, KPSS'ye birden fazla sayıda girme olasılıklarının daha fazla olması nedeniyle, özel bir

dershanede sınava hazırlanan öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmada olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Evrende yer alan elemanların sayısının belirlenemediği durumlarda uygun örnekleme tercih edilen yöntemlerden birisidir (Monette, Sullivan ve DeJong, 2005).

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1. Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından hazırlanan bilgi formu ile öğretmen adaylarının cinsiyetine, yaşına, medeni durumuna ve KPSS'ye giriş sayısına dair bilgiler elde edilmiştir.

2.2.2. Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ): BUÖ, 1974 yılında Beck ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Türkiye'de BUÖ ilk olarak Seber (1991), tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Sonrasında Durak ve Palabıyıkoglu (1994), ölçeği daha geniş bir örnek grubuna uygulayarak ölçeğin geçerlik, güvenirlik analizlerini tekrar yapmışlardır. Ölçek "evet" ve "hayır" yanıtlarından ve "gelecekle ilgili duygular", "motivasyon kaybı" ve "umut" olmak üzere üç faktörden oluşmaktadır. Ölçekte 20 madde yer almaktadır, ölçekten elde edilecek en düşük puan 0, en yüksek puan 20'dir. 1, 3, 5, 6, 8, 10, 13, 15 ve 19. maddelere "hayır" yanıtı için ve 2, 4, 7, 9, 11, 12, 14, 16, 17, 18 ve 20. maddelere "evet" yanıtı için "1" puan verilmektedir. Alt ölçeklerden ve ölçeğin tamamından yüksek puan alınması umutsuzluk düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .85'tir. Madde toplam puan korelasyonu .31 ile .67 aralığında değişmektedir (Durak ve Palabıyıkoglu, 1994).

2.2.3. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ): ÇBASDÖ, 1988 yılında Zimet, Dahlem, Zimet ve Farley tarafından bireylerin sosyal destek algılarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Eker ve Akar (1995) tarafından yapılmıştır. Ölçek 12 maddeden ve "aile", "arkadaş" ve "özel insan" olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Her bir boyutta dört madde bulunmaktadır. Ölçeğin tamamından yüksek puan alınması algılanan sosyal desteğin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin maddeleri "kesinlikle hayır" ve "kesinlikle evet" arasında değişen 7'li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin tamamından elde edilecek en düşük puan 12, en yüksek puansa 84'tür. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .90 olarak bulunmuştur.

2.3. Verilerin Analizi

Verilerin analiz edilmesi SPSS 17.0 (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı) paket programı ile yapılmıştır. Veriler, frekans, ortalama gibi betimsel değerlerin yanı sıra, basıklık, çarpıklık katsayıları, Kolmogorov-Simirnov değerleri, tekli ve çoklu uç değerler açısından değerlendirilmiş ve dağılımın normal olmadığı sonucuna varılmıştır (Şencan, 2005). Elde edilen verilerin normal dağılım ve varyansların homojenliği varsayımlarının karşılanmaması nedeniyle parametrik olmayan istatistik tekniklerinden bağımsız örneklem grupları için Kruskal Wallis H Testi ve farkların hangi gruplar arasında olduğuna ilişkin ortalamaların karşılaştırılmasına yönelik olarak da Mann Whitney U Testi kullanılmıştır. Ortalamalar arası farkların önem dereceleri test edilirken tüm analizlerde anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak kabul edilmiştir.

3. Bulgular

Bu bölümde, öğretmen adaylarının cinsiyet, yaş, medeni durumu ve KPSS'ye giriş sayısı değişkenlerine göre umutsuzluk ve sosyal destek algı düzeyleri incelenmiş ve sonuçlar yorumlanarak tablolar halinde sunulmuştur. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %65 (101)'i kadın, %35 (55)'i erkektir. Yaş ranjı 20 ile 35 arasında değişmektedir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %49'unun yaşı 20-25 (76 kişi), %42'sinin yaşı 26-30 (65 kişi), %9'unun yaşı ise 31-35 (14 kişi) aralığındadır. Öğretmen adaylarının %85'i (132) bekâr, %10'u (16) evli ve %5'i (8) nişanlıdır. Katılımcıların %15'i (24 kişi) ilk kez, %44'ü (69 kişi) ikinci kez, %18'i (28 kişi) üçüncü kez, %9'u (14 kişi) dördüncü kez ve %14'ü (21 kişi) beş ve üstü kez sınava gireceğini belirtmiştir. Öncelikle Beck Umutsuzluk Ölçeği ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nden elde edilen toplam puanlar ve alt ölçek puanları arasındaki ilişki Spearman Rho katsayısıyla elde edilerek değerlendirilmiştir. Bulgular Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. BUÖ Toplam Puanları ve Alt Puanları İle ÇBASDÖ Toplam ve Alt Puanları Arasındaki İlişki

Ölçekler	Gel. İl. Duy.	Umut	Mot. Kaybı	BUÖ	Aile	Özel	Arkadaş	ÇBASDÖ
1a.Gel. İl. Duy.	1.00	.776**	.689**	.901**	-.285*	-.206*	.637**	-.354**
1b.Umut		1.00	.654**	.919**	-.281*	-.204*	.627**	-.322**
1c.Mot. Kaybı			1.00	.852**	-.214*	-.292**	.638**	-.352**
BUÖ				1.00	-.294*	-.270**	.686**	-.387**
2a.Aile desteği					1.00	.519**	-.168*	.761**
2b.Özel insan desteği						1.00	.148	.846**
2c.Arkadaş desteği							1.00	-.201*
ÇBASDÖ								1.00

1a., 1b., 1c. Beck Umutsuzluk Ölçeği alt boyutları;

2a., 2b., 2c. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği alt boyutları;

**p<.001; *p<.05

Tablo 1 incelendiğinde öğretmen adaylarının BUÖ ve alt ölçekleri ile ÇBASDÖ ve alt ölçekleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu gözlenmektedir. BUÖ toplam puanı ile ÇBASDÖ toplam puanı arasında orta düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki elde edilmiştir ($r=-.387$, $p<.001$). BUÖ'nün Gelecekle İlgili Duygular alt ölçeği ile Aile Desteği arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ($r=-.285$, $p<.05$); Özel İnsan Desteği arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ($r=-.206$, $p<.05$) ve Arkadaş Desteği arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ($r=.637$, $p<.001$) ilişki elde edilmiştir. BUÖ'nün Umut alt ölçeği ile Aile Desteği arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ($r=-.281$, $p<.05$); Özel İnsan Desteği arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ($r=-.204$, $p<.05$) ve Arkadaş Desteği arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ($r=.627$, $p<.001$) ilişki elde edilmiştir. BUÖ'nün Motivasyon Kaybı alt ölçeği ile Aile Desteği arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ($r=-.214$, $p<.05$); Özel İnsan Desteği arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ($r=-.292$, $p<.001$) ve Arkadaş Desteği arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ($r=.638$, $p<.001$) ilişki elde edilmiştir.

Öğretmen adaylarının umutsuzluk ve sosyal destek düzeyleri cinsiyet değişkeni bakımından Mann Whitney U testi ile incelenmiş, kadın ve erkek öğretmen adaylarının BUÖ ve alt boyutları (Gelecekle İlgili Duygular, Umut, Motivasyon Kaybı) sıra ortalama puanları arasında anlamlı fark elde edilememiştir. Ancak sosyal destek algı düzeyleri bakımından kadın ve erkek öğretmen adaylarının sıra ortalaması puanları arasında anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2:Öğretmen Adaylarının Cinsiyet Değişkenine Göre Sosyal Destek Düzeyleri

Alt Boyutlar	Cinsiyete	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p	
Aile Desteği	Kadın	101	84.45	8529.50	2075.50	.013*	
	Erkek	55	65.94	3560.50			
Özel İnsan Desteği	Kadın	101	86.54	8741.00	1864.00	.001*	
	Erkek	55	62.02	3349.00			
Sosyal Destek	Arkadaş Desteği	Kadın	101	78.04	7882.00	2723.00	.986
		Erkek	55	77.93	4208.00		
Toplam	Kadın	101	85.59	8644.50	1960.50	.004*	
	Erkek	55	63.81	3445.50			

*p<.05

Toplam ÇBASDÖ (U=1960.50, $p<.05$) ile alt boyutlar olan Aile Desteği (U=2075.50, $p<.05$) ve Özel İnsan Desteği (U=1864.00, $p<.05$) sıra ortalama puanları bakımından kadın öğretmen adayları lehine anlamlı fark elde edilmiştir. Ancak Arkadaş Desteği bakımından kadın ve erkek öğretmen adayları arasında anlamlı farklılık elde edilmemiştir.

Yaş değişkenine göre öğretmen adaylarının umutsuzluk ve sosyal destek düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonucuna göre, sosyal destek bakımından yaş gruplarına göre anlamlı farklılık elde edilememiştir. Öğretmen adaylarının yaş gruplarına göre umutsuzluk düzeyleri anlamlı farklılık göstermektedir. Analiz sonuçları ve hangi gruplar arasında farklılıkların olduğuna ilişkin bilgiler Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3: Öğretmen Adaylarının Yaş Değişkenine Göre Umutsuzluk ve Sosyal Destek Düzeyleri

Alt Boyutlar	Yaş	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Fark	
Umutsuzluk	Gelecekle İlgili Duygular	20-25	77	66.95	2	10.55	.005*	1-2
		26-30	65	90.31				
		31-35	14	87.21				
	Umut	20-25	77	67.87	2	8.68	.013*	1-2
		26-30	65	89.54				
		31-35	14	85.71				
	Motivasyon Kaybı	20-25	77	66.75	2	11.10	.004*	1-2
		26-30	65	88.48				
		31-35	14	96.82				
Toplam	20-25	77	65.81	2	12.06	.002*	1-2	
	26-30	65	90.89					
	31-35	14	90.75					

*p<.05

Toplam Umutsuzluk [$X^2(2)= 12.06, p<.05$] ve alt ölçekleri olan Gelecekle İlgili Duygular [$X^2(2)= 10.55, p<.05$], Umut [$X^2(2)= 8.68, p<.05$] ve Motivasyon Kaybı [$X^2(2)= 11.10, p<.05$] alt boyut puanları bakımından anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonucunda umutsuzluk ölçeğine ait toplam ve tüm alt boyut ortalama puanları 26-30 yaş grubunda yer alan öğretmen adaylarında 20-25 yaş arasında yer alan öğretmen adaylarına göre daha yüksek olarak elde edilmiştir. Buna ek olarak 31-35 yaş aralığında yer alan öğretmen adaylarının Motivasyon Kaybı ortalama puanları 20-25 yaş aralığında yer alan öğretmen adaylarından daha yüksek olarak elde edilmiştir.

Öğretmen adaylarının medeni durumlarına göre umutsuzluk ve sosyal destek düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonucuna göre, umutsuzluk düzeylerinde anlamlı farklılık elde edilememiştir. Ancak sosyal destek düzeyleri bakımından anlamlı farklılıklara ulaşılmıştır. Analiz sonuçları ve hangi gruplar arasında farklılıkların olduğuna ilişkin veriler Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4: Öğretmen Adaylarının Medeni Durumu Değişkenine Göre Umutsuzluk ve Sosyal Destek Düzeyleri

Alt Boyutlar	Medeni Durumu	n	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Fark	
Sosyal Destek	Aile Desteği	Bekâr	131	72.35	2	15.14	.001*	1-3
		Nişanlı	8	95.13				
		Evli	16	115.72				
	Özel İnsan Desteği	Bekâr	131	73.38	2	9.79	.007*	1-3
		Nişanlı	8	93.69				
		Evli	16	108.00				
	Arkadaş Desteği	Bekâr	131	76.58	2	2.07	.355	
		Nişanlı	8	96.75				
		Evli	16	80.22				
Toplam	Bekâr	131	72.81	2	11.84	.003*	1-3	
	Nişanlı	8	97.06					
	Evli	16	110.94					

*p<.05

Öğretmen adaylarının medeni durumlarına göre Toplam Sosyal Destek [$X^2(2)= 11.84, p<.05$] ve alt boyutları olan Aile Desteği [$X^2(2)= 15.14, p<.05$] ile Özel İnsan Desteği [$X^2(2)= 9.79, p<.05$] bakımından anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonucunda farkın bekar ve evli öğretmen adaylar arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Evli olan öğretmen adaylarının Aile Desteği, Özel İnsan Desteği ve Toplam Sosyal Destek puanları bekar olan bireylere göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Öğretmen adaylarının KPSS'ye giriş sayılarına göre umutsuzluk ve sosyal destek düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan analizler sonucunda, sınava giriş sayısı değişkenine göre hem umutsuzluk hem de sosyal destek puanları bakımından anlamlı farklılıklara ulaşılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 5'te ve Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 5: Öğretmen Adaylarının Sınava Giriş Sayısı Değişkenine Göre Umutsuzluk Düzeyleri

	Alt Boyutlar	Sınava Giriş Sayısı	n	Sıra Ortalaması	Sd	X^2	P	Fark
Umutsuzluk	Gelecekle İlgili Duygular	1	24	52.13	4	20.08	.000*	1-2
		2	69	73.61				1-3
		3	28	102.96				1-5
		4	14	78.93				2-3
		5 ve üstü	21	91.81				
	Umut	1	24	50.52	4	15.26	.004*	1-2
		2	69	77.33				1-3
		3	28	97.57				1-4
		4	14	82.89				1-5
		5 ve üstü	21	85.95				2-3
	Motivasyon Kaybı	1	24	49.17	4	16.80	.002*	1-2
		2	69	77.45				1-3
		3	28	87.02				1-4
		4	14	84.68				1-5
		5 ve üstü	21	100.00				2-5
	Toplam	1	24	45.71	4	20.37	.000*	1-2
		2	69	76.72				1-3
		3	28	98.07				1-4
		4	14	82.86				1-5
		5 ve üstü	21	92.83				2-3

* $p<.05$

Öğretmen adaylarının KPSS'ye giriş sayılarına göre umutsuzluk ve sosyal destek düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi ve farkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney U Testi sonucuna göre sınava ilk kez girecek olanların umutsuzluk düzeyleri, sınava ikinci, üçüncü ve beşince kez girecek olanlara göre hem ölçeğin tamamı hem de alt boyutları bakımından (toplam Umutsuzluk [$X^2(4)= 20.37, p<.05$] ve Gelecekle İlgili Duygular [$X^2(4)= 20.08, p<.05$], Umut [$X^2(4)= 15.26, p<.05$] ve Motivasyon Kaybı [$X^2(4)= 16.80, p<.05$]) anlamlı düzeyde düşüktür. Sınava ilk kez girecek olanların Toplam Umutsuzluk ve alt ölçeklerden Umut ve Motivasyon Kaybı puanları sınava dördüncü kez girecek olanlardan anlamlı düzeyde daha düşüktür. Sınava üçüncü kez girecek olanların Gelecekle İlgili Duygular, Umut ve toplam Umutsuzluk puanları, sınava ikinci kez girecek olanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olarak elde edilmiştir. Bu açıdan bakıldığında sınava üçüncü kez giriyor olmak öğretmen adaylarında olumsuz duyguların gelişiyor olması açısından dönüm noktası olarak görülebilir. Ayrıca sınava beşince kez giriyor olanların motivasyon düzeyleri ikinci kez giriyor olanlardan anlamlı düzeyde düşük olarak elde edilmiştir.

Tablo 6: Öğretmen Adaylarının Sınava Giriş Sayısı Değişkenine Göre Sosyal Destek Düzeyleri

Alt Boyutlar	Sınava Giriş Sayısı	n	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P	Fark
Aile Desteği	1	24	100.67	4	17.63	.001*	1-2
	2	69	70.99				1-3
	3	28	61.43				2-5
	4	14	72.96				
	5 ve üstü	21	100.26				
Özel İnsan Desteği	1	24	101.15	4	8.94	.062	
	2	69	75.88				
	3	28	73.82				
	4	14	77.32				
	5 ve üstü	21	64.45				
Sosyal Destek	1	24	60.83	4	11.26	.024*	1-3
	2	69	74.38				1-5
	3	28	94.55				2-3
	4	14	79.32				
	5 ve üstü	21	86.38				
Toplam	1	24	105.38	4	12.67	.013*	1-2
	2	69	74.06				1-3
	3	28	63.05				1-5
	4	14	81.39				
	5 ve üstü	21	77.14				

*p<.05

Sınava giriş sayısına göre öğretmen adaylarının ÇBASDÖ'nün alt ölçeği olan Özel İnsan Desteği bakımından anlamlı farklılık elde edilemezken Aile Desteği [$X^2(4)= 17.63, p<.05$] ve Toplam Destek [$X^2(4)= 12.67, p<.05$] bakımından en yüksek desteği sınava ilk kez girecek olanlar algılamaktadır. Sınava ilk kez girecek olanlar ikinci ve üçüncü kez girecek olanlara göre anlamlı düzeyde daha fazla aile ve toplam destek puanına sahiptirler. Öğretmen adaylarının sınava giriş sayıları arttıkça hissettikleri aile desteği ve toplam destek oranı azalmakla birlikte bu oran dördüncü ve beşinci kez girecek olanlarda tekrar artış göstermektedir. Aile ve Toplam Destek puanlarının en düşük olduğu noktada Arkadaş Desteği [$X^2(4)= 11.26, p<.05$] artış göstermektedir.

4.Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada KPSS'ye hazırlanan öğretmen adaylarının umutsuzluk ve sosyal destek düzeyleri arasındaki korelasyon ile bu iki değişkenin katılımcıların cinsiyeti, yaşı, medeni durumu ve sınava giriş sayısına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Uz Baş ve Kabasakal (2013) yaptıkları çalışmada eğitim fakültesi öğrencilerinin umutsuzluk ve sosyal destek düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki elde etmişlerdir. Farklı örneklem grupları ile yapılan çalışmalar umutsuzluk ile sosyal destek arasında ilişki olduğunu göstermektedir (Savi-Çakır ve Karataş, 2012; Biçer ve Bayat, 2012; Arslantaş, Adana, Kaya ve Turan, 2010; Panzarella, Alloy ve Whitehouse, 2006).

Araştırmaya katılan kadın ve erkek öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir. Benzer şekilde Kırımoğlu (2010), Şahin (2002) ve Dereli ve Kabataş (2009) yaptığı çalışmalarda, kız ve erkek öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri arasında bir farklılık olmadığı sonuçlarına ulaşmışlardır. Ancak Şahin (2009), Uz-Baş ve Kabasakal (2013) ve Ceyhan (2005) eğitim fakültesine devam etmekte olan öğrencilerle yaptığı çalışmalarda, erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha umutsuz oldukları sonucuna ulaşmıştır. Her ne kadar

kadın adaylar erkeklere göre daha fazla sosyal destek alıyor olsalar da mezun olduktan sonra öğretmen adaylarının hepsinin de atanmak isteyecekleri düşünülmektedir. Bu nedenle kadın ve erkek öğretmen adayların umutsuzluk düzeyleri arasında farklılığın olmaması beklenen bir durumdur.

Sosyal destek bakımından bayan öğretmen adaylarının ortalama puanları erkek öğretmen adayların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olarak elde edilmiştir. Yapılan araştırmalar kadınların erkeklere oranla daha fazla sosyal destek aldığını göstermektedir (Cumsille, Epstein, 1994; Coventry, Gillespie, Heath ve Martin, 2004; Tam ve Lim, 2009; Uz-Baş ve Kabasakal, 2013). Kadınlar ve erkekler kültürel özelliklere bağlı olarak farklı roller, davranışlar ve duygusal özellikler gösterebilmektedir (Kağıtçıbaşı, 1986). Kız çocukları küçük yaşlardan itibaren duygularını erkeklere göre daha fazla ifade etme eğilimindedirler (Casey, 1993). Kadınların erkeklere göre duygularını daha rahat ifade etmeleri, yaşamış oldukları olumsuz bir durum karşısında sıkıntılarını paylaşmayı tercih etmeleri daha sık karşılaşılan bir davranıştır. Erkeklerde genellikle olumsuz olaylar karşısında daha içe kapanık kalmakta ve yaşadıklarını paylaşmamayı tercih etmektedir. Hatta erkeklerin duygularını paylaşması çoğu zaman zayıflık olarak algılanmaktadır (Güçray, 2009). Bu nedenlerden dolayı bayan öğretmen adaylarının daha fazla sosyal desteğe sahip olacakları düşünülmektedir.

Öğretmen adaylarının yaş değişkenine göre sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı farklılıklara ulaşılamazken umutsuzluk düzeyleri arasında anlamlı farklılıklara ulaşılmıştır. Yaşın ilerlemesi ile birlikte öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeyleri de artış göstermektedir. Rowley ve Feather (1987), işsiz kalma süresinin uzaması ile birlikte psikolojik sorunların arttığını ve bireylerin kendilerine olan güvenlerinin azaldığını belirtmektedirler. Özellikle yaşın ilerlemesi ile birlikte yaşanan sorunlar daha da fazlaşmaktadır. Öğretmen adaylarının medeni durumlarına göre umutsuzluk düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık elde edilmemiş ancak evli bireylerin bekârlara göre sosyal destek sıra ortalama puanları daha yüksek olarak elde edilmiştir. Eşlerin zor günlerde birbirlerine destek olması, sosyal desteğin evli bireylerde yüksek olarak elde edilmesinin nedeni olabilir.

KPSS'ye birden fazla sayıda giren öğretmen adaylarının hem umutsuzluk hem de sosyal destek düzeyleri sınava ilk kez girecek olanlara göre anlamlı farklılık göstermektedir. Kırımoğlu (2010), Dereli ve Kabataş (2009), Ceyhan (2004) tarafından yapılan araştırmalarda, mezun olduklarında meslekleriyle ilgili iş bulamayacağını düşünenlerin, bulacağını düşünenlere oranla daha fazla umutsuz oldukları sonucuna ulaşılmıştır. KPSS'ye çok sayıda girip de atanamayan bireylerin atanamayacaklarına dair inançları pekişmekte ve bu bireyler daha fazla umutsuzluk içine girebilmektedir. Sınava girme sayısı arttıkça, sınavın kazanılacağına dair inanç azalmaya başlayacaktır. Mezuniyetin ilk yıllarında sınavın kazanılacağına dair inanç daha yüksektir. Ancak sınava tekrar tekrar girilmesiyle birlikte, bireylerin öğrenilmiş çaresizlik yaşayacakları düşünülmektedir.

Mezun olunan yıllarda arkadaş çevresiyle sürekli görüşülmesi, ailenin bireye olan inancının fazla olması, sosyal desteğin daha fazla hissedileceğini akla getirmektedir. İşsiz bireyler zamanla sosyal ortamlardan uzaklaşmayı tercih etmektedirler (Rowley ve Feather, 1987). Sınavın kazanılmamasıyla ve işsiz kalma süresinin uzaması ile birlikte bireyler yalnızlığı daha fazla tercih ediyor ve hatta kendilerine sınavla ilgili sorular yöneltmemesi amacıyla sosyal ortamlardan kaçıyor olabilirler. Ayrıca istedikleri puanı alıp atanamamaları nedeniyle sosyal yaşamdan uzaklaşıyor ve buna bağlı olarak da sosyal desteğin azaldığı kanaatine varıyor olabilirler. Öğretmen adaylarının sınava giriş sayısı arttıkça sıkıntılarını paylaşmak yerine kendi içlerine dönecekleri, sıkıntılarını paylaşmadıkça çevreden gelen desteği de fark etmeyecekleri düşünülmektedir.

İşsizlik ve ekonomik sıkıntılar bireylerin umutsuzluk yaşamalarına sebep olmaktadır. Atanamayan öğretmenler arasında intihar oranlarının artması bu konunun son derece ciddi bir biçimde ele alınması gerektiğini göstermektedir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeyleri ile sosyal destek düzeylerinin birbiriyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda psikolojik danışmanlara ve araştırmacılara yönelik bazı önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- KPSS'ye hazırlanan ve çökkünlük hisseden öğretmen adaylarına psikolojik danışma desteği verilerek sorunların altında yatan nedenler incelenebilir. Adayların olaylara farklı bakış açıları ile bakmaları sağlanabilir.
- Uzun süre atanamamaya bağlı olarak öğretmen adaylarının öğrenilmiş çaresizlik yaşamaları mümkün olabilir. Özellikle mezun olduktan sonra uzun süre atanamamış olan öğretmen adayları

ile sosyal beceriyi artırmaya ya da akılcı olmayan düşünceleri azaltmaya yönelik bireysel danışma yapılarak yaşama daha işlevsel biçimde adapte olmalarına yardımcı olunabilir.

- Kariyer danışmanlığı yapılarak farklı alanlarda iş imkânları bulma olanakları ele alınabilir.
- KPSS'ye hazırlanan ve umutsuzluk düzeyleri yüksek öğretmen adayları ile grupla psikolojik danışma yapılabilir. Öğretmen adaylarının yaşadıkları sorunlarla baş etmeleri konusunda problem çözme becerileri kazandırılabilir.
- Sorunların üstesinden gelmelerinde kendilerine yardımcı olacak güç kaynaklarını (sosyal destek gibi) kullanabilmeleri konusunda desteklenebilir. Özellikle yaşanan sorun aile sistemi açısından ele alınarak sosyal desteğin artırılması sağlanabilir.
- Yapılan araştırma farklı yerleşim yerlerinde yaşayan öğretmen adaylarıyla ve daha fazla öğretmen adayını içeren örneklem gruplarıyla tekrar ele alınabilir.

KAYNAKÇA

- Abramson, L. Y., Metalsky, G. I., Alloy, L. B. (1989). Hopelessness depression: A theory-based subtype of depression. *Psychological Review*, 96, 358-372.
- Arslantaş, H., Adana, F., Kaya, F. ve Turan, D. (2010). Yatan hastalarda umutsuzluk ve sosyal destek düzeyi ve bunları etkileyen faktörler. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 18(2), 87-97.
- Arsel, C. O. ve Durak-Batıgün, A. (2011). İntihar ve cinsiyet: Cinsiyet rolleri, iletişim becerileri, sosyal destek ve umutsuzluk açısından bir değerlendirme. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(68), 1-10.
- Bagge, C. L., Lamis, D. A., Nadorff, M. ve Osman, A., (2014). Relations between hopelessness, depressive symptoms and suicidality: Mediation by reasons for living. *Journal Of Clinical Psychology*, 70(1), 18-31.
- Beedie, A. ve Kennedy, P. (2002). Quality of social support predicts hopelessness and depression post spinal cord injury. *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings*, 9(3), 227-234.
- Biçer, S. ve Bayat, M. (2012). Diyaliz tedavisi alan bireylerin umut-umutsuzluk ve sosyal destek düzeyleri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 7(19), 1-21.
- Boolton, W. ve Oatley, K. (1987). A longitudinal study of social support and depression in unemployed men. *Psychological Medicine*, 17, 453-460.
- Casey, R. J. (1993). Children's emotional experience: Relations among expression, self-report, and understanding. *Developmental Psychology*, 29(1), 119-129.
- Ceyhan, A. A. (2004). Ortaöğretim alan öğretmenliği tezsiz yüksek lisans programına devam eden öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 91-101.
- Ceyhan, A. A. (2005). Öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 30(137), 63-73.
- Chioqueta, A. P. ve Stiles, T. C. (2007). The relationship between psychological buffers, hopelessness, and suicidal ideation identification of protective factors. *Crisis*, 28(2), 67-73.
- Coventry, W. L., Gillespie, N. A., Heath, A. C. ve Martin, N. G. (2004). Perceived social support in a large community sample age and sex differences. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 39, 625-636.
- Cumsille, P.E., ve Epstein, N.(1994). Family cohesion, family adaptability, social support, and adolescent depression symptoms in outpatient clinic families. *Journal of Family Psychology*, 8(2), 202-214.
- Darity, W. ve Goldsmith, A. H. (1993). Unemployment, social psychology, and unemployment hysteresis. *Journal of Post Keynesian Economics*, 16(1), 55-71.

- Dereli, F. ve Kabataş, S. (2009). Sağlık yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin iş bulma endişeleri ve umutsuzluk düzeylerinin belirlenmesi. *Yeni Tıp Dergisi*, 26, 31-36.
- Dilbaz, N. ve Seber, G. (1993). Umutsuzluk kavramı: Depresyon ve intiharda önemi. *Kriz Dergisi*, 1(3), 134-138.
- Durak, A. ve Palabıykoğlu, R. (1994). Beck umutsuzluk ölçeği geçerlilik çalışması. *Kriz Dergisi*, 2, 311-319.
- Durak-Batıgün, A. (2005). İntihar olasılığı: Yaşamı sürdürme nedenleri, umutsuzluk ve yalnızlık açısından bir inceleme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16(1), 29-39.
- Durak-Batıgün, A. (2008). İntihar olasılığı ve cinsiyet: İletişim becerileri, yaşamı sürdürme nedenleri, yalnızlık ve umutsuzluk açısından bir inceleme. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(62), 65-75.
- Eker, D. ve Arkar, H. (1995). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10 (34), 45-55.
- Gamze öğretmen, bu anketten 6 gün sonra canına kıydı. (2014, Şubat 28). Radikal Gazetesi [Ulusal baskı].
- Genç öğretmen av tüfeğiyle intihar etti. (2014, Aralık 19). Milliyet Gazetesi [Ulusal baskı].
- Girgin, G. (2009). Evaluation of the factors affecting loneliness and hopelessness among university students in Turkey. *Social Behavior and Personality*, 37(6), 811-818.
- Goldsmith, A., Veum, J. R. ve Darity, W. (1997). Unemployment, joblessness, psychological well-being and self-esteem: Theory and evidence. *Journal of Socio-Economics*, 26 (2), 133-158.
- Graetz, B. (1993). Health consequences of employment and unemployment: Longitudinal evidence for young men and women. *Social Science and Medicine*, 36, 715-724.
- Güçray, S. S. (2009). Feminist terapi ve psikolojik danışma: Kültürel dönüşüm ve köklü toplumsal değişimlerin bir sonucu olarak gelişimsel bir perspektif. F. Korkut-Owen, R. Özyürek ve D. W. Owen (Ed.), *Gelişen Psikolojik Danışma ve Rehberlik: Meslekleşme Sürecinde İlerlemeler* içinde (s. 99-130). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1986). Status of women in Turkey: Cross-cultural perspectives. *International Journal of Middle East Studies*, 18(4), 485-499.
- Kırımoğlu, H. (2010). Türkiye'deki beden eğitimi ve spor yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin istihdam sorunu açısından umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(1), 37-46.
- Kleiman, E. M. ve Liu, R. T. (2013). Social support as a protective factor in suicide: Findings from two nationally representative samples. *Journal of Affective Disorders*, 150, 540-545.
- Kleiman, E. M. ve Riskind, J. H. (2012). Utilized social support and self-esteem mediate the relationship between perceived social support and suicide ideation a test of a multiple mediator model. *Crisis*, 34(1), 42-49.
- Lakey, B. ve Cassady, P. (1990). Cognitive processes in perceived social support. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 337-343.
- Mazza, J. J. ve Reynolds, W. M. (1998). A longitudinal investigation of depression, hopelessness, social support, and major and minor life events and their relation to suicidal ideation in adolescents. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 28(4), 358-374.
- Monette, D. R, Sullivan, T. J. ve DeJong, C. R. (2005). *Applied social research: A tool for the human services* (6th Edition). Belmont, CA: Brooks/Cole Thomson Learning.
- Öğretmenin işsizlik intiharı (2010, Temmuz 14). *Vatan Yaşam* [Ulusal baskı].
- Panzarella, C., Alloy, L. B. ve Whitehouse, W. G. (2006). Expanded hopelessness theory of depression: On the mechanisms by which social support protects against depression. *Cognitive Therapy Research*, 30, 307-333.

- Pompili, M., Innamorati, M., Vittorio, C. D., Baratta, S., Masotti, V., Badaracco, A. ve diğerleri (2014). Unemployment as a risk factor for completed suicide: A psychological autopsy study. *Archives of Suicide Research, 18*, 181–192.
- Ross, L. T., Lutz, C. J. ve Lakey, B. (1999). Perceived social support and attributions for failed support. *Personality and Social Psychology Bulletin, 25*, 896–909.
- Rowley, K. M. ve Feather, N. T. (1987). The impact of unemployment in relation to age and length of unemployment. *Journal of Occupational Psychology, 60*, 323-332.
- Savi-Çakar, F. Ve Karataş, Z. (2012). Ergenlerin benlik saygısı, algıladıkları sosyal destek ve umutsuzluk düzeyleri: bir yapısal eşitlik modeli çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12*(4), 2397-2412.
- Seber, G. (1991). *Beck Umutsuzluk Ölçeğinin geçerliği ve güvenilirliği üzerine bir çalışma*. (Yayınlanmamış doçentlik tezi). Anadolu Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Eskişehir.
- Şahin, A. (2002). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri üzerine bir araştırma. *İlahiyat Dergisi, 13*, 143-157.
- Şahin, C. (2009). Eğitim fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 27*, 271 -286.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tam, C. L. ve Lim, S. G. (2009). Perceived social support, coping capability and gender differences among young adults. *Sunway Academic Journal, 6*, 75-88.
- Uz-Baş, A. Kabasakal, Z. (2013). Öğretmen adaylarında umutsuzluk ve algılanan sosyal destek. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 2*(1), 19-26.
- Yüksel, İ. (2003). İşsizliğin psiko-sosyal sonuçlarının incelenmesi (Ankara Örneği). *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 4* (2), 21-38.
- Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G. ve Farley, G. K. (1988). The multidimensional scale of perceived social support. *Journal of Personality Assessment, 52*, 30-41.